

Kjak

Linjohn Christiansen

Sandoyggjin sum uppgáva ella trupulleiki?!

Nú kunnu fólk halda, at borgarstjórin í Skálavík er ímóti at leggja Sandoyinna í eina eind, so er als ikki. Trupulleikin er nógv størri enn so; tað er vísióin, sum manglar. Uppskotið, ið nú liggur á borðinum, er eitt neyðar-egg, har hædd ikki verður tikin fyri bygdamynstri- num í oynni, og enn minni framtíðarútlitinum tey komandi 20 árin á eldraðkinum.

Í mínari verð er ein sam- anlegging pengar og bara pengar; ikki eitt fantasiprojekt við reyðum silkiknútum.

Nøkur fakta um Sandoyinna 2011: Eitt íbúgvartal á 1300, deilt sundur í 6 eindir.

Ein sera kosnaðarmikil kommuna í rakstri. 6 reinsiverk, 6 kloakkskipanir, 6 skipanir av gøtuljósum, 6 økir við bygda- vegum, og fyri tykkara skuld skal eg taka kommunustýrini við, men har verður ikki ein króna spard við nýggja modellinum.

Støðan í Sandoyinni 2011 – 2015

Skattainntøkan í oynni er í lutfalsligari minking, er und- ir 30 milliónir. Roknast skal við, at skuldin við árslok 2014 verður út ímóti 50 milliónir. Hetta er grundað á verandi skuld og einari íløgu til kloakkskipanina á minst 10 milliónir

tey næstu 4 árin. Ein íløga, ið bert kann figgjast við lán- tøku. Skal ein samanlegging av kommununum verða í 2013 og Sandoyggjin ikki skal enda í undantaksstøðu, verður neyðugt at niðurskriva skuld- ina í oynni munandi.

Havi ringan smakk í munnum, tá hugsað verður um eldraðkið ár 2030. At barnagarðsøkið bleiv komm- unalt, er væl skiljandi, men eldraðkið - brent barn ræðist eld? Hevur ein skálvíkingur ikki líka góðan rætt til trygd á gamalsaldrinum, sum ein fuglfirðingur? Kann nakað verða meira felags í landinum enn aldurdómurin?

Skilji væl útreiðslupartin á eldraðkinum, men inntøku- parturin er verri at skilja. Hvussu kemur figgjarætlanin á eldrakontini at síggja út, tá broytingin millum ung og gomul broytist munandi, og talið av brúkarum er misjavnt úr einum øki til annað?

Flestu kommunalpolitikk- arar kenna lógir, ið lands- polittikararnir gera í óðum verkum, serliga um val stundar til. Ein lóg, ið vekir undran er fripláss á barna- gørdum, ein *skattainntøka*. Ein skattainntøka kann eins væl etast upp av dovinskapi og spekulatióin og ikki røkka

endamálinum. Hjálpin til frí- pláss skal vera ein *hjálp* tá sjúka, deyði og annars lagnan loypur á.

Kann nakað slíkt bliva á eldraðkinum, so peningurin ikki røkkur arbeiðsfólkinum, náttarvaktunum ella teim gomlu?

Tað kom fyri, at góður stílus fekk botnkarakter, tí evnið var misskilt. Haldi, at tey fólk, ið leggja navn til uppskotið mangla rætta hug- burðin og til tíðir misskilja endamálið. Ein hugburð inn í framtíðina, har høvuðs- uppgávan er tryggileikin hjá borgarunum. Tey gomlu eiga at føla seg vird og trygg á

lívskvøldinum. Hvat hendir tá eldraðkið kostar milli- ardina heldur enn eina hálva sum í uppskotinum?

Spell at uppskotið bert er ein spurningur um makt og aftur makt. Vísióin fyri framtíðar kommunala bygnaðinum í Sandoyinni er sera kám. Einasta loysnin er serlógir. Hinvegin kundi byrjunarstigið verið, at lánibyrðan verður niður- skrivað til hálva álíkning ella meira. So kundi økið Sand- oyggjin verðið ein uppgáva at loyst, heldur enn sum nú, ein trupulleiki langt inn í framtíðina figgjarliga.

Jógvan við Keldu

Føroyar brúk fyri fleiri íverksetarum

Danmark, sum Føroyar dagliga halla sær at, sær nú av álvara vandan í at uppala og útbúgva alemennar lønmóttakarar heldur enn íverksetarar. – Føroyar eiga eisini at síggja veruleikan

Ofta hoyrist útsøgnin, tá dagliga verður tikið til: “... nei, nú er talan um vitan, tað er framtíðin..”, sum um tað er nakað nýtt. Vitan er ikki bara framtíð, men er eisini fortíð, sum framtíðin verður bygd á.

Í Struer í Jútlandi í Dan- mark, sótu verkfrøðingarnir, Peter Boas Bang og Svend Olufsen, fyri sløkum 100 árum síðani og mentu ein eliminator, so lurtitól kundu rekast við veksilstreymsi. – Ídag er fyrirkonan heimskend fyri bæði góðsku og design.

Ikki langt har ífrá í Bjerringbro, legði Poul Due Jensen grundarlagið undir Grundfoss fyrirkona umleið 30 ár seinni, sum gjørdi Dan- mark heimskent á hesum øki.

Longur suðuri, í Nordborg

á Als, setur íverksetarin, Mads Clausen, fótur undir egið borð, um sama mundið, grundleggur hann fyrirkona Danfoss við sølufyrirkona og framleiðslu um allan knøttin. Inspiratióin var frá fyrirkoni Gram nakað norðanfyri.

Íverksetannarøki stimbrað samfelagið

Bara hesar triggjar fyrirkur, eitt pinkulítið úrval av heimskendum fyrirkunum í útjaðaranum í Danmark, sum ídag geva arbeiði til meiri enn 100túsund fólk.

Vitan er ikki nakað ný- uppfunnið, heldur ikki nakað, sum kann tileinkisgera okkara fiskivinnu. - Tvørtur- ímóti. Landbúnaður og vitan gingu hond í hond í Danmark.

Fyri kortum –eftir skrældið-segði íslendskur búskapar- frøðingur: “Nú koma vit enn meiri aftur til fiskivinnuna, sum øll árin hevur átt lívið í íslendinginum”!

Í Miðvági sótu teir hjá “J. K. Joensen og Sonur” fyri eini 40-50 árum síðani við eini menning av snelluni. Hetta gjørdist góð útflutningsvøra, sum gav nógv arbeiði.

Her bara fyri at geva eitt dømi í Føroyum har fiskivinn- an og vitan gingu hond í hond. Nevnt kundi eisini verið Com- Data, sum varð ment í Klaks- vík stutt eftir o.a.

Almennir raksturin í trupulleikum

Mongu seinastu árin er almennir raksturin í Føroyum øktur við risastigum, tikið er vanliga eftir donskum leisti.

Seinastu árin, sum eg fyrr nevndi í grein, er alemnna lønargjaldingin farin úr 33 prosentum upp í 38% og heldur fram at vaksa, meðan teir triggir privatu geirarnir er farnir úr 67prosentum niður í 62% og eru lækkandi.

Skal føroyska menningin styrkjast, er umráðandi við grundfestum vísiónsríkum íverksetannarøkjum heldur enn at uppbyggja eitt sam- felag við almennum sulum. Her eiga vit at hyggja at, hvussu Danmark er komið sær út í trupulleikar.

Visjónir heldur enn illusjónir

Í kanning, sum ASE-felags- skapurin vísir til sæst, at í 1999 søgdu undir 50% av dønum nei til at gerast “harri í egnum húsi”, meðan tað ídag

eru yvir 72%, tí, sum Peter Petersen, siviløkonomur í Rådgivningscentret í Solrød, tekur til: “Hví vera íverksetari og arbeiða meiri tímar fyri færri pengar og síðani vága hús og heim”?

Ongin ivi er um, at Fø- oyar mugu staðfesta, at brúk er fyri uppaftur fleiri íverk- setarum, samstundis, sum minkað verður um almennu krøvini.

Stjórin í ASE, Karsten Mølgaard Jensen, sigur í Erhvervsbladet, at: “Støðan (í Danmark, red.)er ídag, at útbúgvingarskipanin alir/ útbúgvir lønmóttakarar heldur enn sjálvstøðug. Tí hava vit fingið eina lønmót- takaramentan her”, sigur hann. Hetta fyrbrigdi kann eisini ídag sigast um Føroyar.

Orsøkin til trupulleikan

av høgum skattum og avgjöldum er avleiðing av høgá almenna rakstrinum og eitt ov lágt tal av íverkset- arum, nú uppaling/útbúgving av lønmóttakarum fer fram. Kanska hevur samfelagið yvirsæð “íverksetanarhetj- urnar” og ikki givið teimum nóg góð kor, soleiðis sum almennu lønmóttakarunum.

Ein áheitan er tí til før- oyskar politikarar og fólk við ábyrgd, styrkið íverksetan og íverksetanarøkir, sleppið illusjónum og takið við visjónum. Íverksetarar eru nógv verdir, umframt at geva samfelagnum dynamikk eru teir sterkasta súlan undir vælferðarsamfelagnum.